

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Жаркова Ілона Анатоліївна

**ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА
У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: доктор педагогічних наук, професор Бялик
Оксана Василівна

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи УДПУ імені Павла Тичини
Албул Ірина Володимирівна

Захист відбудеться *18.05.2022 р. о 9.00 год.* на засіданні ЕК кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту

З роботою можна ознайомитись на кафедрі *педагогіки та освітнього
менеджменту*, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

Вступ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УСВІДОМЛЕННОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

- 1.1. Педагогічне підґрунтя феномену батьківства
- 1.2. Материнство як складова усвідомленого ставлення до батьківства

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕННОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

- 2.1. РЕАЛЬНА ПРАКТИКА УСВІДОМЛЕННОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- 2.2. Шляхи формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів вищої освіти
- 2.3. Результати дослідно-експериментальної роботи

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Ситуація сьогодення характеризується динамічними змінами в усіх сферах суспільного життя, що, безперечно, супроводжується трансформацією суспільної свідомості людей та перебудовою ієрархії ідей та поглядів, характерних для них. Людська спільнота перебуває в стані азарту у боротьбі за накопиченням матеріальних благ, влади, авторитету, визнання, у прагненні подолати дистанцію та досягти фінішу з мінімальними втратами та якнайбільшим фінансовим капіталом, здобуття престижу та забезпечення максимального комфорту.

Різка зміна пріоритетів, поява нових цінностей та переорієнтація поглядів щодо значущості тих чи інших моральних якостей часто призводять до занепаду духовної сфери життєдіяльності як суспільства в цілому, так і окремої особистості. Падіння моральних орієнтирів, знецінення позитивних відносин між людьми сприяє появі широкого спектру соціальних проблем, які стосуються молодого покоління і, на жаль, дестабілізують його становище у реаліях сучасного світу.

Зазвичай здобувачами вищої освіти є випускники закладів загальної середньої освіти. Цей віковий етап розвитку особистості охоплює період ранньої юності (17–18 років). Характерною особливістю даного вікового періоду є формування життєвих планів, вибір пріоритетів та цінностей у власному житті. Це стосується як і майбутньої професійної діяльності, так і особистісного становлення, реалізації себе у різних сферах життєдіяльності. На етапі навчання для здобувачів вищої освіти актуальною є не лише їх професійна підготовка, а й особистісне самовизначення, узгодження всіх прагнень з важливими життєвими пріоритетами (кар'єрними, сімейними, соціальними). А оскільки підготовка до шлюбу та сімейного життя посідає особливе місце у даний віковий період молоді, то й формування усвідомленого ставлення до батьківства, як складової особистісного самовизначення, має надзвичайно цінне значення.

Серед актуальних проблем виховання здобувачів освіти особливе місце посідає питання узгодження ресурсів та зусиль усіх соціально-педагогічних інституцій, що дозволяє здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив на сучасну молодь. Спираючись на низку державних документів (Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту»; Концепцією Нової української школи, професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти») стратегічним завданням освіти визначено всебічний та гармонійний розвиток особистості, її інтелектуальних можливостей, самореалізації в усіх сферах життєдіяльності.

Зосередженість діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) лише на необхідності забезпечення здобувачів освіти професійними знаннями й уміннями призводить до нехтування педагогами проблемою становлення повноцінної особистості, зокрема, яка проявляє адекватну позицію до майбутнього батьківства. Враховуючи той факт, що саме сім'я, батьки виступають первинними агентами соціалізації особистості, джерелом

розширення її соціального досвіду, забезпечують формування фізичних якостей та духовно-моральних цінностей, то надзвичайно важливим завданням закладів вищої освіти стає підготовка молоді до реалізації батьківства і водночас формування усвідомленого ставлення до нього.

Слід зазначити, що у сучасному світі батьківство, зокрема й материнство, перебуває під потужним впливом різноманітних соціокультурних стереотипів, це призводить до його знецінення та переживання кризи. До основних проявів кризи материнства належать рання вагітність та материнство серед неповнолітніх, добровільна відмова від дітей, явище девіантного материнства, самотнє материнство, а також добровільна відмова від народження дітей («Child-free»). Тож постає необхідність та загострення уваги до відновлення у сучасних реаліях погляду молоді на батьківство та формування у неї прагнення усвідомленого виконання батьківських ролей.

Оскільки уже з періоду зачаття на жінку покладається надзвичайна відповідальність за життя та здоров'я дитини, у період вагітності вона перебуває у найтіснішій єдності з малюком, має нерозривний зв'язок з ним у перші місяці життя, а повноцінний розвиток дитини на ранніх етапах обумовлений саме взаємодією з матір'ю, то виникає першочергова потреба формування усвідомленого ставлення до батьківства і материнства, як невід'ємної складової батьківства, саме у дівчат, які асоціюються із берегинєю сім'ї та вихователькою підростаючого покоління. Особливо гостро постає проблема виконання жінкою різноманітних ролей (професійної, подружньої, господарської, соціальної), що призводить до необхідності пошуку оптимальних шляхів гармонійного поєднання сімейного життя та соціального благополуччя.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх педагогів засобами дистанційного навчання висвітлюється в педагогічній і методичній літературі та науково-популярних виданнях. Так, особливості формування професійної компетентності майбутніх педагогів засобами дистанційного навчання вивчали В. Биков, В. Кухаренко, С. Сисоєва, О. Кривошеєва, П. Таланчук, М. Танась та ін.

Актуальність проблеми, недостатня теоретична та практична її розробка й зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи **«Формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів вищої освіти»**.

Об'єкт дослідження – формування усвідомленого ставлення до батьківства.

Предмет дослідження – форми та методи формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачок вищої освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність шляхів формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів вищої освіти.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми усвідомленого ставлення до батьківства здобувачів вищої освіти.

2. Обґрунтувати особливості усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів вищої освіти.

3. Визначити сучасний стан формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів вищої освіти.

4. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність шляхів формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів вищої освіти.

З метою вирішення поставлених завдань застосовано такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення й систематизація у процесі вивчення наукових джерел) для визначення основних понять і стану розробленості досліджуваної проблеми; *емпіричні* (анкетування, бесіди, тестування, аналіз творчих робіт, спостереження, вивчення та аналіз досвіду дозвіллевої діяльності закладів вищої освіти для визначення рівнів самореалізації студентської молоді; педагогічний експеримент; методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні педагогічного підґрунтя феномену батьківства та материнства як складової усвідомленого ставлення до батьківства тощо.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані у виховному процесі ЗВО різного рівня акредитації, для підготовки науково-методичного забезпечення при викладанні навчальних дисциплін «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Основи педагогічної творчості», семінарів з проблеми дослідження.

Експериментальна база дослідження. Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені у Віснику науково-дослідної лабораторії педагогічної компетентності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. Основні положення дослідження публікувались у тезах «Материнство як складова усвідомленого ставлення до батьківства» (Умань, 2021).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (67 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 92 сторінки, з них 81 сторінка основного тексту.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз наукової психолого-педагогічної літератури з обраної проблеми дав підстави стверджувати, що падіння моральних орієнтирів, знецінення позитивних відносин між людьми сприяє появі

широкого спектру соціальних проблем, які стосуються молодого покоління і, на жаль, дестабілізують його становище у реаліях сучасного світу.

У ході дослідження нами усвідомлене батьківство визначено як злагоджену взаємодію батьків задля створення належних умов для розвитку, виховання та навчання особистості дитини, що проявляється у наявності необхідних педагогічних знань та освіченості, щирих почуттів, перш за все любові, а також умінь та навичок догляду і піклування про дитину.

Усвідомлене ставлення до батьківства розглядаємо як емоційно-ціннісне ставлення особистості до феномена батьківства та його ефективної реалізації з метою створення належних умов для гармонійного розвитку особистості дитини.

Встановлено, що материнство варто розглядати як усвідомлене прагнення до народження дитини, осмислення цінності цього явища, відповідальне ставлення до здійснення виховного впливу на основі любові, безумовного прийняття та емоційно-ціннісного ставлення до дитини.

Визначено, що особливості усвідомленого ставлення до батьківства відображаються у прагненні здобувачів освіти до духовного розвитку та морального вдосконалення власної особистості задля ефективної реалізації батьківської ролі, особистісному прагненні до народження дитини та її повноцінного виховання, емоційного спілкування та взаємовідносин з нею, духовно-морального розвитку малечі, що виражається у стилі сімейного виховання, створенні умов для успішної соціалізації дитини та ефективної її інтеграції у соціум.

А прояв до дитини батьківської любові, захисту, піклування в значній мірі обумовлено психологічною та соціальною зрілістю особистості матері та батька, ознаками якої є активна життєва позиція, свідомий контроль за власною поведінкою, вміння приймати конструктивні рішення у проблемних ситуаціях, нести відповідальність за власні вчинки.

Нами здійснено аналіз реальної практики формування усвідомленого ставлення до батьківства студентської молоді ЗВО й встановлено, що студенти КГ та ЕГ мають приблизно однаковий рівень (з переважанням низького) сформованості усвідомленого ставлення до батьківства з усіх досліджуваних ознак за прийнятими нами складниками, зокрема, виявили, що важливими цінностями для дівчат виявилися здоров'я, сім'я, кохання, народження і виховання дітей та кар'єра, а для хлопців – кар'єра, сім'я, друзі, здоров'я, а потім уже народження і виховання дітей. Вагомим фактом, виявленим у процесі дослідження, є наявність бажання як у дівчат, так і у хлопців до створення сім'ї та народження дітей. А от відсутність прагнення до духовного розвитку та морально вдосконалення власної особистості викликає занепокоєння. Результати дослідження дали підстави констатувати, що наявний рівень сформованості усвідомленого ставлення до батьківства студентської молоді є недостатнім і потребує спеціально організованої діяльності для його формування у здобувачів вищої освіти.

Теоретично обґрунтовано шляхи формування усвідомленого ставлення до батьківства студентської молоді ЗВО, серед яких було створено

студентський клуб «Батьки-всезнайки», метою якого є надання актуальної та корисної для студентської молоді інформації щодо розширення світогляду з використанням різних методів через впровадження програми «Світ батьківства: у гармонії та злагоді» з елементами арт-терапії та казкотерапії. Методами роботи в рамках даної програми виступали міні-лекції, інформаційні повідомлення, рольові та інтерактивні ігри, групові дискусії, мозковий штурм тощо.

Експериментальна робота передбачала перевірку ефективності запропонованих шляхів формування усвідомленого ставлення до батьківства здобувачів вищої освіти, що дозволило виявити кращі результати, знайшовши відбиття в позитивній динаміці рівнів сформованості означеного феномену.

Аналіз результатів дослідження дав підстави засвідчити, що формування усвідомленого ставлення до батьківства студентської молоді відбувається через суттєве збільшення рівня позитивного ставлення до батьківства та материнства, висловлювання щодо бажання мати дітей, підвищення педагогічної культури батьків, особливостей виховання дітей викликає у них зацікавлення, проявляють адекватне сприйняття майбутнього материнства/батьківства тощо.

Кількісний та якісний аналіз результатів експериментальної роботи підтвердили ефективність підібраних шляхів формування усвідомленого ставлення до батьківства здобувачів вищої освіти. У результаті формувального впливу відбулися статистично значущі позитивні зміни в рівнях.

Так, аналіз результатів переконливо засвідчує, що динаміка сформованості усвідомленого ставлення до батьківства має позитивну тенденцію, в ЕГ на 10,5 % зросла кількість студентів із високим рівнем (від 25,7 % на початку експерименту до 36,25 % – в кінці експерименту), збільшилася також кількість студентів із середнім рівнем на 2,7 % (від 41,5 % на початку експерименту до 44,2 % – в кінці експерименту), а кількість респондентів із низьким рівнем сформованості усвідомленого ставлення до батьківства зменшилося на 8,2 % (від 30,5 % на початку експерименту до 22,3 % – в кінці експерименту).

Отже, запропоновані шляхи формування усвідомленого ставлення до батьківства здобувачів вищої освіти сприяють забезпеченню ефективності у підвищенні рівня сформованості означеного феномену.